

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางพื้นฐานในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเป็นหัวข้อดังนี้

1. ความหมายของการอ่าน
2. การอ่านเพื่อจับใจความสำคัญ
3. การสอนอ่านเพื่อจับใจความสำคัญ
4. การสร้างแบบฝึก
5. การทดสอบประสิทธิภาพของแบบฝึกการอ่านจับใจความสำคัญ
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ่านจับใจความสำคัญ และการใช้แบบฝึกทักษะเพื่อ

พัฒนาความสามารถในการอ่านจับใจความสำคัญ

ความหมายของการอ่าน

จากการศึกษาความหมายของการอ่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านการอ่านต่างก็แปลความหมายของการอ่านไว้ต่าง ๆ กัน ขึ้นอยู่กับทฤษฎีหรือข้อสมมุติฐานที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับธรรมชาติและกระบวนการของการอ่าน ซึ่งพจนานุกรมการอ่านและศัพท์ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสมาคมการอ่านนานาชาติ (1981) เป็นผู้จัดพิมพ์ได้รวบรวมคำนิยามของการอ่านไว้ถึง 8 ความหมายด้วยกัน แต่ความหมายแรกที่เน้นด้านกระบวนการของการอ่านให้ความหมายของการอ่านว่า "เป็นกระบวนการทางประสาทสัมผัส ความรู้ ความจำ และจิตสัมผัส ซึ่งผู้อ่านใช้ให้เหมาะกับจุดประสงค์ในการทำความเข้าใจการสื่อสารทางภาพและตัวหนังสือ ในกระบวนการดังกล่าวนี้ จะมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่ง 3 อย่าง คือ (1) ข้อความที่จะอ่าน (2) ความรู้ของผู้อ่านและ (3) กิจกรรมทางปัญญาและ "สรีรศาสตร์" (Gephart et al, 1970, อ้างใน อุทัย ภิรมย์ริน, 2533, หน้า 3-4)

ฉวีลักษณ์ บุญยะกาญจน (2525, หน้า 2) ได้ให้ความหมายของการอ่านว่าการอ่าน หมายถึง การแปลความหมายของตัวอักษรออกมาเป็นถ้อยคำและความคิดแล้วนำความคิดนั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ตัวอักษรเป็นเพียงเครื่องหมายแทนคำพูดและคำพูดก็เป็นเพียงเสียงที่ใช้แทนของจริงอีกทอดหนึ่ง เพราะฉะนั้นหัวใจของการอ่านจึงอยู่ที่การเข้าใจความหมายของคำที่ปรากฏอยู่ในความนั้น

ประเทิน มหาจันทร์ (2530, หน้า 13) ได้ให้ความหมายของการอ่านว่า เป็นกระบวนการในการแปลความหมายของตัวอักษรหรือสัญลักษณ์ที่มีการจัดบันทึกไว้ กระบวนการในการอ่านเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนเมื่อเด็กเปล่งเสียงตัวอักษรหรือสัญลักษณ์ออกมาเป็นคำพูด ถ้าหากไม่เข้าใจคำพูดนั้นจัดว่าไม่ใช่การอ่านที่สมบูรณ์เป็นแต่เพียงส่วนหนึ่งของการอ่านเท่านั้น ลักษณะการอ่านที่แท้จริง ได้แก่ การทำความเข้าใจความหมายของเรื่องที่อ่านความหมายดังกล่าวนี้มีใช้เกิดจากตัวอักษรหรือสัญลักษณ์ที่อ่านเท่านั้นหากขึ้นอยู่กับการกระตุ้นให้เกิดความคิดรวบยอดหรือจินตนาการของผู้อ่านเป็นสิ่งสำคัญ การเข้าใจความหมายของตัวอักษรหรือสัญลักษณ์ที่อ่านขึ้นอยู่กับความหมายที่ผู้อ่านจะต้องทำความเข้าใจโดยอาศัยประสบการณ์เดิมของผู้อ่านเป็นพื้นฐาน

ศาสตราจารย์วิลเลียม เอส. เกรย์ (อ้างใน อุทัย ภิรมย์รัตน์, 2533, หน้า 4) ซึ่งเป็นปรมาจารย์ด้านการอ่าน ได้อธิบายลักษณะของการอ่านที่เป็นกระบวนการรับรู้และเข้าใจความหมายว่าการอ่านประกอบด้วยส่วนสำคัญ 4 ส่วนด้วยกันคือ

1. การรับรู้คำ รวมถึงการออกเสียงคำและการเข้าใจความหมายของคำ
2. การทำความเข้าใจ รวมการจับใจความของเรื่องที่อ่านได้ชัดเจน
3. การแสดงปฏิกิริยาต่อเรื่องที่อ่านของผู้อ่าน รวมการประเมินความคิดของผู้เขียนโดยผู้อ่านเป็นผู้ประเมินด้วย
4. การปรับความคิด คือการเอาสิ่งที่ได้จากการอ่านมาหลอมรวมเข้ากับความคิดเก่าที่มีอยู่

สำหรับกระบวนการอ่านของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2524, หน้า 27) ได้อธิบายไว้ว่ากระบวนการอ่านมีดังต่อไปนี้

1. การมองเห็นคำหรือตัวอักษรอย่างชัดเจน
2. การแปลความหมายหรือเข้าใจความหมายของคำนั้น ๆ
3. การรู้จักเลือกใช้ความหมายที่ถูกต้อง
4. การนำความหมายนั้นไปใช้

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2524, หน้า 28) ได้แบ่งลักษณะของการอ่านไว้เป็น 2 ประเภท แต่ละประเภทเน้นการฝึกแตกต่างกันคือ

1. การอ่านเพื่อความเพลิดเพลิน ได้แก่ การอ่านนิทาน นิยาย หรือเรื่องที่สนุกสนาน ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 เน้นการอ่านประเภทนี้มาก ทั้งนี้ เพื่อยั่วให้นักเรียนอยากเรียนอยากเรียนอยากอ่านหนังสือแล้วถือโอกาสสอนวิธีอ่านไปในตัวจึงนำเรื่องราวที่สนุกมาอ่านให้ฟังให้อ่านต่อหรือให้อ่านเองก่อน แล้วจึงฝึกการแจกลูกสะกดคำที่อ่านไม่ได้ภายหลัง เมื่อนักเรียนเห็นประโยชน์และคุณค่าของการฝึกแจกลูกก็อยากจะเรียน การแจกลูกสะกดตัวที่น่าเบื่อหน่ายด้วยความเต็มใจ เด็กอยากรู้เรื่องก็จะอ่านหนังสือเอง โดยไม่ต้องรอครูสอนเมื่ออ่านมากขึ้นจะเกิดนิสัยรักการอ่าน มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนภาษาและวรรณคดีโดยไม่รู้ตัวและเป็นโอกาสของครูจะสอดแทรกจุดประสงค์ของการอ่านอื่น ๆ และให้อ่านสิ่งที่ยากและไม่น่าสนใจต่อไปได้ การอ่านประเภทนี้จะเป็นการอ่านคร่าว ๆ อ่านผ่าน ๆ ไม่เน้นความคิดหรือรายละเอียดมากนักจึงฝึกให้อ่านเร็วและรู้เรื่องหรือจับความได้ดี

2. การอ่านเพื่อความรู้ ได้แก่ การอ่านตำรา หนังสือวิชาการ หรือการอ่านที่ต้องการรายละเอียดจากการอ่าน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 ก็มีการฝึกวิธีการอ่านเพื่อหาความรู้มาแล้วแต่เป็นการสอนสอดแทรกอยู่กับการอ่านเพื่อความเพลิดเพลิน หรือการกำหนดให้อ่านค้นคว้าจากหนังสือต่าง ๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในการอ่านหาความรู้ต่อไปซึ่งจะสอนเน้นมากขึ้น ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 การอ่านประเภทนี้จะอ่านอย่างละเอียดถี่ถ้วน อาจต้องอ่านซ้ำ เพราะบางครั้งต้องการหลักฐาน ข้อเท็จจริง จึงต้องคิดวิพากษ์วิจารณ์ บางทีต้องจำทุกคำในประโยคหรือจับร้อยกรองทั้งบท และมีใช้เพียงอ่านเนื้อหาของเรื่องราวแต่จะต้องอ่านทั้งคำนำและส่วนอื่น ๆ เพื่อนำไปใช้อ้างอิง หรือรายงานต่อไป เช่น รู้ว่าเป็นหนังสืออะไร ใครแต่งมีจุดประสงค์หรือความคิดอย่างไร

พิมพ์ที่ไหน เมื่อไร ฯลฯ ถ้าฝึกฝนการอ่านประเภทนี้ได้ดีพอ นักเรียนก็สามารถนำไปใช้ในการศึกษาต่อหรือศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพและความเป็นอยู่ของตนและสังคมต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพตลอดชีวิต

การอ่านไม่ใช่แค่เพียงอ่านสะกดตัวถูกต้องเท่านั้นหากยังต้องสามารถวินิจฉัยพิจารณาความหมายที่ได้จากการอ่านนั้นได้อย่างลึกซึ้งและแตกฉานเกิดความรู้ ความคิด และสามารถนำความคิดจากการอ่านไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาไทย

ภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติไทยของเรานั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาทักษะการอ่านควบคู่ไปกับการใช้ภาษาไทยในด้านการฟัง การพูดและการเขียน เพื่อจะช่วยให้คนไทยใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังในคำชี้แจงในการสอนภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2522, หน้า 1) ได้ให้แนวทางในการสอนอ่านว่าให้เน้นการอ่านให้ชัดเจน ถูกต้องตามจังหวะลีลา คล่องแคล่วและรวดเร็ว อ่านแล้วจับใจความได้ดี สามารถอ่านทำนองเสนาะได้ อ่านแล้วตอบคำถาม วิเคราะห์เรื่องทำรายงานและเขียนบันทึกสรุปได้

อุทัย ภิรมย์รัตน์ (2533, หน้า 5) ได้เสนอแนะการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาไทยว่าควรเริ่มจากการอ่านในระดับพื้นฐานซึ่งเป็นการเรียนรู้กลวิธีการอ่านจากนั้นเป็นการอ่านเพื่อการเรียนรู้และการอ่านเพื่อความเพลิดเพลินซึ่งเป็นทักษะขั้นสูงในการอ่าน ผู้อ่านที่อ่านคล่องแล้วจะรู้จักปรับอัตราความเร็วในการอ่านตามจุดประสงค์ได้ การเรียนการสอนภาษาไทยในโรงเรียนของเรา ยังไม่ได้พัฒนาทักษะการอ่านได้เต็มตามรูปแบบดังกล่าว ผู้เรียนส่วนมากจึงใช้ประโยชน์จากการอ่านไม่ได้เต็มที่

การพัฒนาทักษะการอ่านตามจุดประสงค์การเรียนรู้ในหลักสูตรภาษาไทย จะเน้นในด้านต่อไปนี้

1. การรับรู้และเข้าใจความหมายของคำ
2. การอ่านเพื่อจับใจความ

3. การอ่านเพื่อการตีความ
4. การอ่านเพื่อการขยายความ
5. การอ่านเพื่อวิพากษ์วิจารณ์

ความสามารถในการอ่าน เป็นสิ่งที่จะต้องพัฒนาต่อไปโดยไม่หยุดชะงักอยู่แต่เพียงระดับ "อ่านออก" เท่านั้น เมื่อได้เรียนในระดับสูงขึ้นไป นักเรียนก็ควรพัฒนาการอ่านให้ดีขึ้นไปตามลำดับเพื่อให้สามารถแสวงหาความรู้อันมหาศาลที่มีอยู่ในสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เพื่อให้ได้รับความเพลิดเพลินจากการอ่านและเพื่อพัฒนาความคิดวิจารณ์ของตนเอง

การที่ครูจะช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาความสามารถในการอ่านให้ดียิ่งขึ้นไปนั้นจากเอกสารการสอนกลุ่มทักษะ (ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2527, หน้า 412-413) ได้เสนอแนวทางพิจารณาดังต่อไปนี้

1. จุดมุ่งหมายของการอ่านมีหลายระดับนอกเหนือจากการอ่านออกหรืออ่านได้ ดังนั้นครูจำเป็นจะต้องช่วยให้นักเรียนพัฒนาความสามารถในการอ่านให้สูงขึ้น เช่น ให้สามารถอ่านได้ด้วยความสะดวกแล้วรวดเร็ว เข้าใจเรื่องที่อ่าน จับประเด็นของเรื่องที่อ่านได้ รู้จักใช้วิจารณญาณในการอ่าน ตลอดจนสามารถแสวงหาความรู้และความเพลิดเพลินจากการอ่าน

2. ในการสอนอ่านนั้นควรมุ่งพัฒนาทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นในการอ่าน มิใช่มุ่งให้นักเรียนจดจำเนื้อหาในหนังสือเรียน เนื้อหาเรื่องราวในบทต่าง ๆ ในหนังสือเรียนภาษาไทยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ใช้เป็นสื่อในการฝึกทักษะต่าง ๆ เช่น การอ่านข้อความที่มีเครื่องหมายต่าง ๆ การอ่านอักษรย่อ การรู้ความหมายของคำศัพท์ การอ่านบทร้อยกรอง การหาข้อมูลจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ เป็นต้น ดังนั้น ครูจึงไม่ควรสอนโดยมุ่งให้เด็กเข้าใจเฉพาะเนื้อหาในหนังสือ แต่ควรฝึกให้สามารถนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้ ตัวอย่างเช่น นักเรียนสามารถอ่านคำที่เรียนไปแล้วและเข้าใจความหมายเมื่อไปพบในหนังสือเล่มอื่น หรือเมื่อครูนำคำใหม่ อักษรย่อหรือเครื่องหมายต่าง ๆ ไปผูกเรื่องใหม่แล้ว นักเรียนสามารถอ่านได้ หรือในชีวิตประจำวัน นักเรียนจะต้องอ่านข้อความที่ไม่เคยเห็นมาก่อนในจดหมาย หนังสือพิมพ์ บ้ายประกาศต่าง ๆ เป็นต้น

3. ครูควรจัดกิจกรรมการสอนอ่านโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็กในห้องเรียนแทบทุกห้องมักจะมีเด็กที่มีปัญหาในการอ่านอยู่หลายคน ปัญหาที่สำคัญคือเด็กอ่านไม่ได้ อ่านตะกุกตะกัก หรือ อ่านเป็นคำ ๆ ได้ แต่ไม่เข้าใจเรื่องที่อ่าน ส่วนปัญหาด้านอื่น ๆ ซึ่งอาจเป็นข้อบกพร่องในการอ่านของนักเรียนจำนวนมากก็ได้แก่ การอ่านคำควบกล้ำไม่ชัด อ่านข้ามคำ อ่านซ้ำคำเดิม อ่านกลับ เป็นต้น ดังนั้นครูจะต้องพยายามวินิจฉัยข้อบกพร่องในการอ่านของนักเรียน และเร่งแก้ไข เพื่อมิให้มีปัญหายืดเยื้อต่อไปในชั้นสูง ๆ ขึ้น สำหรับเด็กที่อ่านไม่ออก ควรหาวิธีแก้ไขเสียตั้งแต่ต้น ขณะที่เด็กทั้งชั้นได้พัฒนาทักษะทางภาษาไทยโดยใช้หนังสือเรียนไปถึงบทที่ 15 แล้ว แต่เด็กบางคนอาจมีปัญหามาแต่การอ่านบทที่ 3 ถ้าครูสอนไปเรื่อย ๆ โดยไม่สนใจที่จะกลับไปแก้ปัญหาให้เด็กเฉพาะราย เด็กก็จะมีปัญหาพอกพูนขึ้นไปเป็นลำดับและทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา เช่น ไม่สนใจการเรียน คอยรังแกเพื่อน และมีเจตคติที่ไม่ดีต่อการเรียนภาษาไทย ครูจึงควรหาวิธีการซ่อมเสริมด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่เหมาะสมสอดคล้องกับปัญหาที่วินิจฉัยไว้ เพื่อให้เด็กมีความหวังที่จะอ่านได้เหมือนเพื่อน ๆ

4. นอกจากเด็กที่มีปัญหาในการอ่านแล้ว ควรส่งเสริมเด็กที่อ่านได้ดีให้พัฒนายิ่งขึ้น เมื่อพบว่าเด็กสามารถอ่านดูแลเอาใจได้ในระดับที่สูงกว่าเด็กทั่วไปในชั้นเรียน ครูควรหาหนังสือที่เหมาะสมกับระดับความสามารถของเด็กให้อ่าน หรือแนะนำชื่อหนังสือที่เหมาะสมให้ไปขอยืมจากห้องสมุด หรือทำบัตรงานเพิ่มเป็นพิเศษเพื่อเสริมทักษะ เช่น ครูคัดลอกข้อความจากหนังสือต่าง ๆ ใส่ในบัตรงานตั้งคำถามไว้ให้ตอบหรือสั่งให้หาความหมายคำศัพท์ต่าง ๆ ที่นอกเหนือจากเรื่องที่อ่านในหนังสือเรียน ถ้าครูละเลยไม่หาวิธีส่งเสริมเด็กที่อ่านเก่ง เด็กเหล่านี้ก็อาจเบื่อหน่ายการเรียนและขาดโอกาสที่ดีไปอย่างน่าเสียดายที่สุด

5. ควรฝึกทักษะการอ่านให้สัมพันธ์กับทักษะอื่น ๆ ทั้งด้านการฟัง พูด และเขียน เช่น ให้นักเรียนสรุปเรื่องที่อ่านให้เพื่อน ๆ ฟัง อภิปรายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน วิชาชีววิจารณ์การกระทำของตัวละครในเรื่องที่อ่าน แล้วให้เขียนความคิดเห็นว่า นักเรียนชอบตัวละครใดมากที่สุดเพราะอะไร หรือถ้านักเรียนอยู่ในสภาพการณ์นั้น ๆ นักเรียนจะทำอย่างไร เป็นต้น

6. การสอนอ่านและการสอนกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ควรจัดให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน โดยครูช่วยพัฒนาทักษะการอ่านที่นำไปใช้ในการเรียนกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ เช่นการอ่านอักษรย่อ สัญลักษณ์ แผนที่ การอ่านคำแนะนำและคำสั่ง ฯลฯ ส่วนในการสอนกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ ก็ควรเอาใจใส่ดูแลให้เด็กอ่านคำและข้อความต่าง ๆ ได้ถูกต้อง อย่าปล่อยให้อ่านผิด ๆ หรืออย่าคิดว่าไม่ใช่ชั่วโมงภาษาไทยจึงไม่จำเป็นต้องสนใจเรื่องภาษา

ในการพัฒนาให้เด็กสามารถอ่านได้อย่างดีขึ้นอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพดังกล่าวนั้นครูดุติกาวิธีการที่เหมาะสมให้เข้าใจองแท้ เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้ดีซึ่งประกอบด้วย การจัดกิจกรรมที่เหมาะสม การใช้แบบฝึกหัด และการติดตามประเมินผลอย่างใกล้ชิด

การอ่านเพื่อจับใจความสำคัญ

การอ่านโดยทั่ว ๆ ไปนั้นเราอาจอ่านเพื่อการแสวงหาความรู้ เพื่อรับทราบข่าวสารเพื่อความบันเทิง ฯลฯ ผู้อ่านจะอ่านด้วยความมุ่งหมายใด ๆ ก็ตาม ย่อมต้องอ่านด้วยความเข้าใจเป็นพื้นฐานสำคัญเพราะความเข้าใจจะเป็นพื้นฐานที่จะทำให้เกิดความรู้ ความคิดและความบันเทิงได้ตามความมุ่งหมาย ปัญหาจึงอยู่ที่ว่าทำอย่างไรจึงจะอ่านได้อย่างมีความเข้าใจคำตอบก็คือต้องจับใจความสำคัญให้ได้ (ประทีป วาทิกทินกร, 2514, หน้า 79)

ใจความสำคัญคือเนื้อความตอนที่ทำให้เรื่องต่าง ๆ เกิดขึ้น ซึ่งถ้าขาดความตอนนั้นเสียแล้ว เรื่องอื่น ๆ จะไม่เกิดตามมา นอกจากนี้เนื้อความตอนใดที่กล่าวรวมเนื้อความย่อยต่าง ๆ ในเรื่องเนื้อความนั้นก็นับเป็นใจความสำคัญด้วย (ประทีป วาทิกทินกร, 2514, หน้า 79)

ความสำคัญของการอ่านเพื่อจับใจความสำคัญ นับว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการอ่าน หรืออาจกล่าวได้ว่า ทักษะการอ่านจับใจความสำคัญเป็นทักษะย่อยที่มีความสำคัญในการอ่าน ไม่ว่าจะเป็นการอ่านข้อความ บทความ หรือเรื่องสั้น จุดมุ่งหมายของการอ่านนี้เพื่อจะขุดค้นหาสาระสำคัญ ความหมาย ใจความหลักของเรื่อง (Miles A.Tinker & Constance M. McCullough, 1962, p. 189)

ประเทิน มหาจันทร์ (2530, หน้า 179) ได้กล่าวถึงการจับใจความสำคัญของเรื่อง ที่อ่านมีความจำเป็นสำหรับการอ่านอย่างพินิจพิเคราะห์ และความสามารถดังกล่าวนี้ก็มีอยู่ในการ อ่านโดยทั่ว ๆ ไป ความสามารถดังกล่าวนี้ประกอบด้วยความสามารถหลายด้าน เช่น การเข้าใจ ความคิดรวบยอดและเข้าใจคำศัพท์อย่างกว้างขวาง การมีภูมิหลังทางภาษาที่กว้างขวางและการมี ทักษะที่ติดต่อการอ่าน เป็นต้น เทย์ (Tay, 1979 อ้างใน สุขุม เฉลยทรัพย์, 2531, หน้า 44) ได้ให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมในทักษะการอ่านเอาเรื่องหรืออ่านเพื่อจับใจความต้องอาศัยทักษะสำคัญ ได้แก่ ความสามารถในการจับใจความจากข้อความที่อ่านได้และสามารถเขียนสรุปได้ไม่ว่าจะเป็น การอ่านหนังสือพิมพ์ วารสาร หรือหนังสือทางวิชาการต่าง ๆ ผู้อ่านจะต้องพยายามค้นหาใจ ความสำคัญก่อนที่จะเข้าใจในรายละเอียดของเรื่องต่อไป ซึ่งผู้เขียนอาจจะอธิบายหรือแสดงด้วย รูปภาพ ผู้อ่านจะต้องมีความสามารถในการแยกแยะส่วนที่สำคัญในเรื่องได้ เนื่องจากรายละเอียด อาจจะมทั้งรายละเอียดที่สำคัญและรายละเอียดที่ไม่สำคัญ หลังจากนั้นผู้อ่านจะต้องเข้าใจสรุป เรื่องราวและเรียบเรียงความคิดจากเรื่องที่อ่านได้

การอ่านเพื่อจับใจความสำคัญ เป็นทักษะที่สำคัญในการจัดสอนอ่านในโรงเรียน ครูที่สอน อ่านให้กับเด็กในระดับประถมศึกษา นอกจากจะสอนให้เด็กอ่านคำออก รู้ความหมายของกลุ่มคำ ที่เป็นวลีเป็นประโยคแล้ว ยังต้องฝึกให้เด็กรู้จักจับใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านได้

การอ่านเพื่อจับใจความสำคัญ เป็นการอ่านเพื่อต้องการทราบว่าเรื่องนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไรสำคัญตรงไหนและหมายความว่าอย่างไร ซึ่งจากเอกสารการสอนชุดวิชาการสอนกลุ่ม ทักษะ (ภาษาไทย) ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2527, หน้า 390) ได้ให้ข้อควร คำนึงในการอ่านเพื่อจับใจความสำคัญดังนี้

1. เด็ก (ผู้อ่าน) ต้องมีความสนใจและมีสมาธิอย่างแท้จริงในขณะที่อ่าน การช่วยให้เด็กสนใจ และมีสมาธิ นั่นคือ ก่อนเริ่มอ่าน ครูและเด็กควรร่วมกันกำหนดจุดมุ่งหมายของการ อ่านในเรื่องนั้น ๆ เช่น อ่านเพื่อศึกษาลักษณะนิสัยของตัวละคร หรืออ่านเพื่อหาจุดจบของเรื่อง หรืออ่านเพื่อหาความหมายของคำ เป็นต้น จุดมุ่งหมายนี้จะ เป็นเครื่องนำทางไปสู่การอ่านที่มีความ หมายแก่เด็กรวมทั้งช่วยให้เด็กมีสมาธิในการอ่านด้วย

2. เด็กต้องมีพื้นฐานความรู้ในการอ่าน อันได้แก่ การรู้คำศัพท์และความหมายการมีความรู้ในรายละเอียดบางอย่างที่กล่าวไว้ในเรื่อง เพื่อการตีความหมายข้อความ ได้ถูกต้องยิ่งขึ้น ส่วนขั้นตอนในการอ่านจับใจความสำคัญที่เด็กควรฝึกทักษะนั้นคือ

1. อ่านเรื่องราวผ่าน ๆ โดยตลอด เพื่อให้รู้ว่าเรื่องนั้นว่าด้วยเรื่องอะไรบ้าง จุดใดตอนใด เช่น จุดสำคัญของเรื่อง
2. อ่านให้ละเอียด ทำความเข้าใจอย่างชัดเจน ไม่ควรหยุดอ่านระหว่างเรื่อง เพราะจะทำให้ความเข้าใจไม่ต่อเนื่องกัน
3. อ่านซ้ำตอนที่เข้าใจ และตรวจสอบความเข้าใจในข้อความบางตอนให้แน่นอน และถูกต้อง
4. ตอบคำถามสั้น ๆ อะไร ที่ไหน เมื่อไร หรือทำโน้นดียวเพื่อทดสอบความเข้าใจตนเอง
5. เรียบเรียงใจความสำคัญของเรื่องด้วยตนเอง

เดอชานท์ (Dechant, 1964, p.360) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านเพื่อจับใจความสำคัญว่า ความสามารถที่จะระบุใจความสำคัญได้มีความสำคัญมากสำหรับการตีความและความเข้าใจในสิ่งที่ผู้เขียนได้เขียนไว้ และความสามารถนี้อยู่บนพื้นฐานการเข้าใจคำศัพท์ วลี ประโยคที่ถูกต้อง นักเรียนที่ไม่สามารถหาใจความสำคัญได้ก็ไม่สามารถระบุหัวข้อของข้อความที่อ่านยังไม่เข้าใจความหมายที่แฝงอยู่ และยังไม่สรุปแนวคิดจากเรื่องที่อ่านได้

ดอสัน และ แบมแมน (Dawson and Bamman cited in Emerald V. Dechant, 1964, p. 361) ได้ให้คำแนะนำในการช่วยนักเรียนหาใจความสำคัญได้ดังต่อไปนี้

1. ให้อ่านเรื่องสั้นแล้วเลือกชื่อเรื่องที่กำหนดให้
2. ให้อ่านเรื่องสั้นหรือข้อความสั้น ๆ แล้วตั้งชื่อเรื่องโดยใช้คำพูดของนักเรียนเอง
3. ให้อ่านแต่ชื่อเรื่องของข้อความและพยายามคาดคะเนว่าผู้เขียนจะพูดถึงเรื่องอะไร
4. ให้อ่านเฉพาะบทนำหรือค่านำเรื่อง แล้วสังเกตว่าผู้เขียนได้วางโครงเรื่องไว้

อย่างไร

5. ให้อ่านบทสรุปของเรื่องและใช้ประโยคง่าย ๆ ว่าเรื่องนั้นกล่าวถึงสิ่งใด

6. ให้อ่านเรื่องและฝึกย่อข้อความจากผู้เขียนให้เป็นประโยคง่าย ๆ
7. ให้อ่านชื่อเรื่องของข้อความที่คัดมาให้อ่านอย่างรวดเร็ว และพยายามบอกรายละเอียดซึ่งพอจะจำได้โดยไม่เสียความ
8. ให้อ่านประโยคแรกและประโยคสุดท้ายของข้อความที่คัดเลือกมา
9. ดัดแปลงหัวเรื่องให้เป็นคำถาม และคำตอบนั้นจะต้องเป็นใจความสำคัญของเรื่อง
10. ให้นักเรียนอ่านหนังสือพิมพ์โดยอ่านแบบข้ามคำ แล้วตั้งคำถามให้นักเรียนตอบในช่วงแรกอาจให้แบบฝึกหัดที่สามารถจำกัดขอบเขตการตอบได้โดยให้ดูจากหนังสือพิมพ์

โรบินสัน (Robinson cited in Emerald V. Dechant, 1964, p. 363) ได้แนะนำเพิ่มเติมว่า การหาใจความสำคัญของนักเรียนในครั้งแรก อาจหาในระดับประโยคก่อน โดยการขีดเส้นใต้คำสำคัญ หลังจากนั้นจึงจะระบุประโยคสำคัญในย่อหน้าซึ่งเรียกว่าประโยคหลัก อย่างไรก็ตาม ในบางย่อหน้าไม่มีประโยคเดียว ซึ่งสรุปใจความสำคัญได้ ดังนั้นขั้นตอนที่ 3 นี้ ประกอบไปด้วย การสอนให้นักเรียนลงความเห็นได้จากประโยคที่ยาวขึ้นว่ามีความคิดพื้นฐานอะไรบ้าง ในที่สุด นักเรียนก็จะสามารถเรียนรู้ที่จะจับใจความสำคัญของข้อความที่มีตั้งแต่ 2-3 ย่อหน้าขึ้นไปได้

ความสามารถในการจับใจความสำคัญขึ้นอยู่กับความเข้าใจในการใช้ภาษา ลักษณะการผูกประโยค การใช้คำขยาย หรือความขยายที่เรียกว่า พลความ การใช้ตัวอย่างต่าง ๆ เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจเหล่านี้ ผู้อ่านจำเป็นต้องแยกได้ว่าตอนใดเป็นใจความสำคัญ ตอนใดเป็น พลความ ความสำคัญผิดคิดว่าพลความเป็นใจความสำคัญ ทำให้ผู้อ่านหลงทาง ทำให้ความเข้าใจความต้องการของผู้เขียนผิดไป ส่วนใหญ่ผู้เขียนมักเขียนใจความสำคัญหรือประโยคสำคัญไว้ตอนต้นหรือตอนท้ายของอนุเจต ส่วนอื่น ๆ เป็นส่วนขยาย ประเทิน มหาจันทร์ (2530, หน้า 179)

มาร์ธา ดัลล์แมน (Martha Dallmann, 1966, p. 199) ได้กล่าวถึงการอ่านเพื่อจับใจความสำคัญว่า ในขณะที่อ่านเรื่องราวจากบทความ ในนิตยสารหรือแม้กระทั่งผู้ใหญ่อ่านใช้เวลาว่างในการอ่านหนังสือพิมพ์จะต้องอ่านให้ได้แนวคิดที่สำคัญต้องจับใจความสาระของเรื่องทีอ่านให้ได้ ซึ่งเขาได้แนะนำวิธีการที่ครูสามารถนำไปพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความได้ดังนี้

1. ให้นักเรียนทราบจุดมุ่งหมายในการอ่านก่อนที่ครูจะนำเรื่องสั้นที่ครูได้คัดเลือก โดยครูเป็นผู้ให้คำแนะนำให้คำวิพากษ์วิจารณ์เรื่องนั้นก่อน
 2. ให้นักเรียนช่วยกันกำหนดว่า ควรจะอ่านจำนวนกี่หน้าจึงจะครอบคลุมจุดมุ่งหมายในการอ่านเพียงพอที่จะตอบคำถามซึ่งต้องการทราบรายละเอียดของเรื่อง
 3. ให้นักเรียนไปอ่านหนังสือเพิ่มเติมนอกเวลาเรียน แล้วจดบันทึกเรื่องราวโดยย่อ
 4. ครูแนะนำให้นักเรียนหาความหมายจากประโยคหลักและฝึกให้นักเรียนเลือกประโยคใจความสำคัญจากข้อความในย่อหน้าที่อ่าน
 5. ให้นักเรียนฝึกตั้งคำถามจากข้อความที่อ่าน
 6. ให้นักเรียนวาดภาพตามเหตุการณ์ในเรื่องแล้วสรุปการกระทำที่สำคัญในเรื่องเป็นประโยคเสร็จแล้วนำภาพมาจับคู่ข้อความที่เขียนเป็นประโยค
 7. ครูควรให้คำแนะนำนักเรียนในการวางแผนหาใจความสำคัญของเรื่องแล้วแสดงบทบาทสมมติตามเนื้อเรื่อง
 8. ในกรณีเรื่องที่อ่านมีความยาวมาก ครูควรแนะนำให้นักเรียนได้อ่านบทนำเรื่องก่อนให้เขารู้ว่าบทนำเรื่องนั้นจะให้ความคิดโดยทั่ว ๆ ไปก่อนนำเข้าสู่เรื่อง
 9. ให้นักเรียนเปลี่ยนชื่อเรื่องของข้อความเป็นคำถามซึ่งคาดว่าจะสามารถหาคำตอบได้จากชื่อเรื่องของข้อความที่ได้ตั้งไว้
 10. ครูตีตรูรูปภาพและเขียนข้อความย่อ ๆ เกี่ยวกับรูปภาพนั้นให้นักเรียนฝึกตั้งชื่อเรื่องจากรูปภาพแล้วเขียนใส่กระดาษแข็งแผ่นเล็กไปติดที่รูปภาพ
- โอลสันและดิลล์เนอร์ (Joanne P. Olson and Martha H. Dillner, 1982, p. 447) ได้เสนอแนะกิจกรรมการอ่านจับใจความสำคัญไว้อย่างน่าสนใจดังนี้
1. ให้ครูอ่านออกเสียงเรื่องสั้นให้นักเรียนฟัง แล้วอภิปรายว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร โดยแบ่งกลุ่มให้นักเรียนเขียนใจความสำคัญพร้อมทั้งตั้งชื่อเรื่อง แล้วให้นักเรียนอ่านเรื่องให้เพื่อนฟังและเลือกชื่อเรื่องที่ตัดจากชื่อเรื่องที่กำหนดให้ 3 ชื่อเรื่อง
 2. ให้นักเรียนอ่านเรื่องที่นักเรียนเลือกเองจากหนังสือเรียนและเขียนหัวเรื่องย่อของแต่ละย่อหน้า

3. ตัดบทความจากหนังสือพิมพ์โดยตัดข้อความออกให้นักเรียนตั้งข้อความเอง กิจกรรมนี้ ครูอาจให้นักเรียนจับคู่ผลิตภัณฑ์ตรวจสอบว่าชื่อเรื่องของแต่ละคนชื่อเรื่องใดจะเหมาะสม ส่วนชื่อของบทความที่แท้จริงควรจะต้องอยู่ข้างหลังบทความเพื่อให้นักเรียนตรวจสอบด้วยตนเอง

4. ครูอธิบายวิธีการหาประโยชน์จากความสำคัญให้นักเรียน แล้วแบ่งกลุ่มให้นักเรียนช่วยกันพิจารณาหาประโยชน์หลักในหนังสือแบบเรียน แล้วจึงนำมาเปรียบเทียบกัน

5. แบ่งนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม มอบหมายงานให้แต่ละกลุ่มไปหาประโยชน์หลักในหนังสือที่เน้นเนื้อหาวิชา เช่น หนังสือวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สังคม สุขศึกษา ฯลฯ หลังจากนั้น ประมาณ 15 นาที ให้แต่ละกลุ่มออกมารายงานถึงชนิดของข้อความที่ได้ศึกษา เช่น กลุ่มที่อ่านหนังสือวิทยาศาสตร์ จะพบว่าประโยชน์หลักจะอยู่ในย่อหน้าแรก และประโยชน์รองจะเป็นการยกตัวอย่าง ส่วนกลุ่มที่ศึกษาหนังสือทางสังคมศึกษาจะพบว่าประโยชน์หลักมักจะอยู่ในตอนท้ายของย่อหน้า เป็นส่วนใหญ่

6. ให้นักเรียนอ่านและตัดบทความจากหนังสือพิมพ์มา 3 บทความแล้วตั้งข้อความ หลังจากนั้น ให้จับคู่กันแลกเปลี่ยนบทความเพื่อทำการตรวจสอบพร้อมทั้งอภิปรายว่าทำไมจึงเลือกตั้งชื่อเรื่องเช่นนั้น แล้วให้เขียนข้อความนำมาใส่ช่องจดหมายและหมุนเวียน เช่นนี้จนครบทั้ง 3 บทความ

7. ให้นักเรียนตัดรูปภาพ จากหนังสือพิมพ์แล้วตั้งชื่อเรื่อง ในกรณีที่มีรูปภาพกับตัวหนังสือให้ขีดเส้นใต้คำสำคัญซึ่งจะช่วยให้การตั้งชื่อเรื่องได้

8. ให้นักเรียนตัดบทความ การ์ตูน หรือโฆษณาจากหนังสือพิมพ์ ให้บอกใจความสำคัญโดยใช้คำพูดของตนเอง ทำการเปรียบเทียบกับเพื่อนในกรณีที่บอกใจความสำคัญแตกต่างกันมาก ให้นักเรียนได้อภิปรายกันว่าทำไมจึงคิดกันต่างกันไปมาก ซึ่งครูควรมีบทบาทที่จะอธิบายถึงความถูกต้องและเหตุผลในการหาใจความสำคัญให้นักเรียนทั้งหมดฟัง

9. ให้นักเรียนเลือกตัดบทความจากหนังสือพิมพ์ แล้วเขียนใจความสำคัญตามความคิดของตนเอง หลังจากนั้นให้แลกเปลี่ยนบทความกับเพื่อนในกลุ่มแล้วเขียนใจความสำคัญของบทความ ควรทำเช่นนี้จนครบทุกคนในกลุ่มแล้วเปรียบเทียบกัน เพื่อเขียนใจความสำคัญของกลุ่ม

10. ให้นักเรียนอ่านเรื่องสั้นแล้ววาดรูปแสดงใจความสำคัญของเรื่องที่อ่าน เลือกรูปภาพที่ดูแล้วสะท้อนให้เห็นใจความสำคัญที่สุดและแสดงให้เพื่อนดู แล้ววิพากษ์วิจารณ์ถามว่าทำไมรูปที่วาดนี้จึงได้วาดให้เห็นใจความสำคัญ และรายละเอียดอะไรในเรื่องซึ่งช่วยได้มากที่สุดในการวาด

11. อ่านเรื่องสั้นให้นักเรียนฟังโดยไม่บอกชื่อเรื่องหลังจากฟังจบครูถามให้นักเรียนเขียนชื่อเรื่องที่ครูได้อ่านให้ฟัง พร้อมทั้งอภิปรายว่าทำไมจึงตั้งชื่อเรื่องให้เป็นตัวแทนของใจความสำคัญและทำไมจึงเลือกชื่อเรื่องที่เหมาะสมที่สุดสำหรับเรื่องนี้

การสอนอ่านเพื่อจับใจความสำคัญ

ในการอ่านที่มีประสิทธิภาพนั้น ผู้อ่านควรสามารถจับใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านซึ่งจะทำให้อ่านหนังสือได้รวดเร็ว การอ่านเพื่อจับใจความสำคัญเป็นทักษะที่จำเป็นต้องฝึกฝนอยู่เสมอไม่ว่าจะเรียนเรื่องอะไรในระดับไหนก็ตาม เพราะถ้าไม่สามารถจับใจความได้ นักเรียนจะไม่ได้ประโยชน์จากการอ่านเท่าที่ควร ซึ่งครูอาจจะสอนอ่านจับใจความสำคัญโดยยึดหลักของ ประทีป วาทิกทินกร (2514, หน้า 79) ซึ่งได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ดังนี้

- 1.ให้อ่านหรือฟังเรื่องราวให้ตลอดทั้งเรื่อง
2. ตั้งคำถาม ถามตัวเองสั้น ๆ ว่า เรื่องอะไร ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไรและทำไม บางเรื่องอาจจะมีคำตอบไม่ครบก็ได้ แต่นักเรียนต้องตอบเท่าที่มีอยู่ให้ครบถ้วน เพื่อจะได้จับใจความสำคัญให้ได้มากที่สุด

3. ขยายความในคำตอบออกไปอีกเมื่อต้องการรายละเอียดที่จำเป็นของใจความสำคัญ

นอกจากนี้ กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2530, หน้า 99) ยังได้เสนอแนะหลักเกี่ยวกับการอ่านที่ผู้เรียนควรจะได้รับคือการฝึกฝนเพื่อจับใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านดังนี้

1. อ่านเรื่องราวต่าง ๆ โดยตลอดก่อน เพื่อให้รู้ว่าเรื่องนั้นว่าด้วยเรื่องอะไรบ้าง จุดใด ตอนใด เป็นจุดสำคัญของเรื่อง

2. ตอนใดที่สำคัญให้อ่านโดยละเอียด แล้วทำความเข้าใจให้ชัดเจน ไม่ควรหยุดอ่านระหว่างเรื่องเพราะจะทำให้ความเข้าใจไม่ต่อเนื่อง

3. ตอนใดที่ไม่เข้าใจควรอ่านซ้ำ และตรวจสอบความเข้าใจบางตอนให้แน่นอนและถูกต้อง

4. ตอบคำถามสั้น ๆ ในเรื่องให้ได้ เช่น ใคร ทำอะไร ที่ไหน แล้วทำบันทึกย่อเรื่องที่อ่านเพื่อป้องกันการลืม

5. เรียบเรียงใจความสำคัญของเรื่องได้

6. ควรฝึกฝนการอ่านสม่ำเสมอ เพื่อเข้าใจคำศัพท์กว้างขวางและมีพื้นฐานความรู้เป็นแนวทางในการอ่านต่อไปจะทำให้สามารถอ่านได้เร็วขึ้น

สำหรับแนวการสอนอ่านเพื่อจับใจความสำคัญนั้น ครูควรศึกษาลักษณะสำคัญของการอ่านเพื่อจับใจความสำคัญแล้ววางแนวการฝึกไว้ ดังที่ บันลือ พฤกษ์วัน (2530, หน้า 145-146) ให้แนวการฝึกการอ่านเพื่อจับใจความสำคัญไว้เป็น 2 ขั้นตอนคือ

1. ฝึกการอ่านแบบอ่านคร่าว ๆ เพื่อจะหาสิ่งที่น่าสนใจหรือสิ่งที่ต้องการของผู้อ่าน โดยอาจฝึกได้ดังนี้

1.1 ให้อ่านเรื่องราวหรือบทความ โดยอ่านอย่างรวดเร็ว ช้าม ๆ หรืออ่านอย่างลวก ๆ เพื่อจะรู้ว่าเรื่องนั้นมีขอบเขตหรือกล่าวถึงเรื่องอะไร ทำนองใด

1.2 ถ้าเป็นบทประพันธ์ประเภทบรรยายหรือการพรรณนา ลองอ่านสัก 2-3 หน้า เพื่อดูว่ามีคุณค่าที่น่าสนใจมากน้อยเพียงใดหรือเพราะหรือไม่

1.3 ให้อ่านเฉพาะหัวข้อใดหัวข้อหนึ่งให้ละเอียด เพื่อทราบทรรศนะของความคิดเห็น ข้อเสนอแนะหรือเจตนาของผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียง โดยมากจะใช้การอ่านค่านำอารัมภบท

1.4 ให้อ่านตลอดทั้งเรื่อง เพื่อประเมินดูว่า เรื่องนั้นให้ประโยชน์ทางใด มีจุดเด่นตรงไหน ตอนไหนบ้าง

1.5 เมื่ออ่านแล้วพิจารณาตรวจสอบเรื่องราวโดยส่วนรวมว่าเป็นเรื่องยากหรือง่าย ความเหมาะสมกับวัยของผู้อ่าน หรือใช้ความคิดของตนประเมินเรื่องราวนั้น ๆ

2. ฝึกอ่านจับใจความสำคัญซึ่งเป็นวิธีการที่จะนำไปสู่การย่อความ

2.1 ฝึกการอ่านนิทานแล้วเล่าเรื่องอย่างย่อได้ว่า เรื่องเป็นมาและสรุปอย่างไร หากจะถามถึงตัวละครก็อาจบอกได้ว่ามีลักษณะอย่างไร หรือเป็นเรื่องที่มีเหตุผลหรือไม่

2.2 เมื่อมอบหมายให้นักเรียนอ่านเรื่องราวใด ครูจำเป็นต้องตั้งคำถามให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ในเรื่อง ให้นักเรียนหาคำตอบเป็นตอน ๆ ไปโดยลำดับ

2.3 ฝึกให้นักเรียนอ่านบทความที่ให้ความรู้ แล้วให้ตั้งหัวข้อเรื่อง ชื่อเรื่องไว้แต่ละอนุเขตเรื่องนั้นอาจมี 2-3 หรือหลายอนุเขต

2.4 ในการตรวจสอบหรือการตั้งชื่อเรื่องแต่ละอนุเขตนั้น ควรจะมีการอภิปรายว่าควรตั้งชื่อของอนุเขตนั้นอย่างไร จึงจะเหมาะสมและชื่อเรื่องจะคลุมเรื่องราวนั้น ๆ ได้ดี

2.5 ให้นักเรียนรวบรวม 2-3 อนุเขต หรือหลายอนุเขตนั้น เป็นหัวข้อเรื่องหรือประโยคหรือทำให้เรื่องสั้นเข้า

2.6 ฝึกให้นักเรียนอ่านหนังสือพิมพ์รายวัน ดูชื่อเรื่องแต่ละคอลัมน์ จะเห็นว่าแต่ละคอลัมน์มีการตั้งชื่อเรื่องเข้าไว้ แล้วลองให้ค้นหาคอลัมน์ที่จะต้องอ่านในหน้าอื่น ๆ บ่อย ๆ เด็กจะเข้าใจในเรื่องการตั้งชื่อเรื่องแต่ละอนุเขตในข้อ 2.3-2.4-2.5 ดีขึ้น

2.7 ฝึกให้นักเรียนสังเกตดูว่าประโยคใดเป็นประโยค บอกใจความ สำคัญของเรื่อง และประโยคแบบใดเป็นประโยคที่เป็นผลความ

2.8 ในการอ่านบทความ เรื่องราวหรือหนังสือสังคมศึกษาและอื่น ๆ ให้นักเรียนใช้วิธีขีดเส้นใต้เฉพาะข้อความสำคัญเข้าไว้ เป็นตอน ๆ

2.9 ให้ห่อมข้อความที่ย่นย่อหรือขีดเส้นใต้เข้าไว้ด้วยกัน แล้วปรุรูแต่งให้ข้อความกลมกลืนกันเป็นอันดี ก็จะเป็นการย่อเรื่อง

2.10 ลองตรวจสอบข้อความที่ย่อเรื่องไว้อีกครั้งหนึ่งว่ามีความสอดคล้องกัน ใจความดีคลุมและบอกเรื่องสั้นเฉพาะจุดสำคัญในเรื่องดี และเป็นไปตามคำสั่งที่กำหนดว่าให้ย่อเรื่องนั้นให้ได้ไม่เกิน 4 หรือ 8 บรรทัด แล้วแต่กรณี

2.11 จำต้องให้นักเรียนอ่านคำนำของหนังสือที่จะอ่าน เพื่อจะได้ทราบเจตนาของผู้แต่ง ผู้เรียบเรียง มักจะเขียนบอกสาระสำคัญของเรื่องที่เขียนไว้ในคำนำ

2.12 บทความส่วนใหญ่ จะเน้นสาระสำคัญหรือสรุปใจความสำคัญไว้ตอนท้ายของเรื่องอย่างที่เราเรียกว่าบทสรุป เมื่อเป็นดังนี้บทสรุปอาจเป็นแนวทางในการช่วยย่อความสำคัญของเรื่องได้ตี้อีกส่วนหนึ่ง

2.13 เมื่อฝึกตามขั้นตอนที่เสนอแนะไว้โดยสม่ำเสมอ ก็ควรให้นักเรียนอ่านเรื่องราวทั้งหมด และย่อเรื่องโดยทันทีก็อาจจะทำได้ ทั้งนี้เพราะเด็กมีทักษะในความเข้าใจภาษาเพียงพอ เมื่ออ่านเรื่องราวแล้วจะบันทึกเรื่องย่อ ๆ ได้ทันที

2.14 ฝึกให้อ่านแล้วทำรายงานหรือรายงานด้วยปากเปล่าหน้าชั้นเรียน โดยกำหนดเวลาแต่ละกลุ่มเข้าไว้ เมื่อครูมอบหัวเรื่องใหญ่ เด็กจะรู้จักช่วยกันแบ่งงานที่จะไปค้นคว้าย่อเรื่องแต่ละหัวข้อย่อย แล้วรวมกลุ่มเพื่อสำรวจสาระสำคัญที่จะต้องรายงาน อาจแบ่งกันทำหน้าที่รายงานเรื่องนั้นได้ตี้อีกด้วย

2.15 ควรจัดแบ่งงานผลัดเปลี่ยนกันย่อข่าวเหตุการณ์จากหนังสือพิมพ์ โดยฝึกเสนอข่าวสำคัญอย่างย่อที่ป้ายประกาศเป็นประจำ จะเป็นการส่งเสริมกิจกรรมการอ่านเพื่อเก็บใจความสำคัญได้อย่างตี้อีกทางหนึ่ง

ในการสอนอ่านเพื่อจับใจความสำคัญนั้น จากคู่มือการสอนภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2526, หน้า 49) ได้อธิบายรายละเอียดไว้ดังต่อไปนี้ การอ่านเพื่อจับใจความสำคัญจะเป็นการอ่านในใจ เพื่อให้มุ่งแต่เนื้อเรื่องไม่ต้องมีพวงหรีดการอ่านออกเสียงคำถูกต้อง เพราะบางคำรู้ความหมายแต่อ่านไม่ถูกต้องก็มี ถ้าจิตใจมีพวงหรีดแต่อ่านผิดอ่านถูกก็จับใจความไม่ได้เท่าที่ควร ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 เน้นอ่านออกเสียงและอ่านในใจด้วย เพราะต้องการให้อ่านรู้เรื่อง จับใจความได้เป็นการจูงใจให้อยากอ่านหนังสือก่อน หลังจากอ่านในใจแล้ว นักเรียนจะพบว่าตนเองอ่านคำใดไม่ได้ไม่รู้จักความหมายคำใดครูก็จะแนะนำวิธีอ่าน ฝึกการแจกลูกและอ่านแบบฝึกหัดท้ายบทเรียนเป็นการฝึกค้นคว้าและแก้ปัญหา เมื่อนักเรียนเห็นความจำเป็นและประโยชน์ของการแจกลูกสะกดคำก็จะไม่เกลียดหรือเบื่อหน่ายในการฝึกประสมคำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 จะเน้นการอ่านในใจมากกว่าการอ่านออกเสียงเพราะนักเรียนอ่านหนังสือได้ดีแล้ว จึงเน้นการจับใจความสำคัญ แต่ถึงอย่างไรก็ต้องฝึกการอ่านออกเสียงให้ลื่นไหลและแม่นยำ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2526, หน้า 49) ได้เสนอแนะวิธีสอนอ่านจับใจความสำคัญไว้อย่างน่าสนใจดังต่อไปนี้

1. สอนคำที่ควรศึกษาหรือคำที่มีความหมายพิเศษให้ก่อน เพื่อไม่ให้มีปัญหาเกี่ยวกับการตีความจับใจความ
2. ตั้งคำถามเพื่อค้นหาคำตอบเพื่อให้นักเรียนรู้จักประสงค์ก่อนอ่าน จะทำให้อ่านจับใจความได้ดีขึ้น
3. สรุปโครงเรื่องให้ฟังก่อนอ่าน
4. สนทนาเกี่ยวกับภาพ หรือประสบการณ์ที่มีส่วนเกี่ยวกับเนื้อเรื่องที่จะอ่าน
5. กำหนดเวลาในการอ่านให้เหมาะสมกับจำนวนคำ และลดเวลาให้น้อยลงทีละน้อย เช่น ครั้งแรกให้อ่าน 50 คำ/1 นาที ต่อไปเพิ่มเป็น 80-100-120-150 คำ/1 นาที
6. ให้ปฏิบัติกิจกรรมต่อเนื่องหลังการอ่าน เช่น ตอบคำถาม สรุปเรื่องวิพากษ์วิจารณ์เพื่อทดสอบความเข้าใจและฝึกให้ปฏิบัติในการอ่านที่ถูกต้องเห็นคุณค่าของการอ่าน
7. หลังจากอ่านในใจแล้วอาจให้อ่านออกเสียงอีก โดยเฉพาะเนื้อเรื่องที่บันเทิงละคร บทร้อยกรอง

เรื่องที่นักเรียนจะได้ฟัง ได้อ่านในชีวิตประจำวันนั้นมีมากมายหลายประเภทหลายชนิดซึ่งจะก่อให้เกิดคุณค่าแก่ตัวเอองานับประการ แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับตัวนักเรียนว่าสามารถนำสิ่งที่ได้พบได้เห็นนั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์กับชีวิตมากน้อยเพียงใด การฟังหรือการอ่านเรื่องราวใดก็ตาม สิ่งที่จะเป็นประโยชน์มากคือการรู้จักจับความคิดของเรื่องนั้น ๆ ให้ได้ ความคิดในที่นี้คือความคิดที่ผู้พูดหรือผู้เขียนต้องการแสดงออกจากความคิดนี้เอง ผู้ฟังและผู้อ่านจะสามารถนำประโยชน์ไปใช้ได้ ดังนั้น ขอเสนอขั้นตอนของวิธีหาข้อคิดจากเรื่องที่ฟังหรืออ่าน เพื่อประโยชน์กับนักเรียน โดยอ้างมาจากคู่มือการสอนภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2526, หน้า 51) ได้อธิบายเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นแรก - ทำความเข้าใจกับเรื่องที่ฟังหรืออ่านอย่างแจ่มแจ้ง ขั้นนี้ต้องอาศัยทักษะของการจับใจความเนื้อเรื่องให้ได้ว่าใคร ทำอะไร ทำไม่ ที่ไหน อย่างไร

ขั้นที่สอง - สรุปประเด็นสำคัญให้ได้ว่า เรื่องนี้ต้องการจะชี้หรือแสดงให้เห็นในเรื่องอะไร หรืออาจกล่าวได้ว่าความคิดหลักคืออะไร

ขั้นที่สาม - พยายามคิดต่อไปอีกว่าที่มามีความคิดอย่างนั้น ผู้พูดหรือผู้เขียนมีพื้นฐานความเชื่อหรือเหตุผลมาจากอะไร ในขั้นนี้บางครั้งไม่สามารถจะหาคำตอบได้ เนื่องจากไม่มีหลักฐานอะไรแสดงออกมาให้เห็นนักเรียนก็ลองคิดดูหลาย ๆ ทาง แต่ละทางควรอยู่ในสถานการณ์ที่พอจะเชื่อถือได้โดยใช้เหตุผลเป็นหลัก

ขั้นที่สี่ - เราคิดอย่างไรจากการที่ได้ฟังได้อ่านความคิดของเราคิดอย่างไร เห็นด้วยมีความคิดขัดแย้งอย่างไร ซึ่งทั้งเห็นด้วย ไม่เห็นด้วย นักเรียนควรมีเหตุผลที่จะคิดเช่นนั้น

ขั้นที่ห้า - จากการวิเคราะห์ความคิดนี้เองกล่าวคือ เขาคิดอย่างไรแล้วเราคิดอย่างไร เราก็สามารถสรุปเป็นข้อคิดได้และข้อคิดที่สรุปได้ด้วยตนเองนี้ นักเรียนจะสามารถนำไปใช้ได้อย่างแท้จริง เพราะนักเรียนค้นพบด้วยตนเอง ไม่ลอกเลียนใครทั้งยังมีความคิดแตกฉานในเรื่องนั้น ๆ ต่อไปอีกด้วย

บทบาทของครูและนักเรียนในการฝึกทักษะการอ่าน

ครูผู้สอนอ่านมีบทบาทสำคัญในการฝึกทักษะการอ่าน ครูจะเป็นผู้นำทาง และช่วยเป็นตัวแบบในการใช้ทักษะการอ่าน ตลอดจนการกระตุ้นและจัดกิจกรรม เพื่อให้ให้นักเรียนได้เพิ่มพูนทักษะการอ่าน และเป็นผู้ตรวจสอบประเมินผลว่า นักเรียนมีความก้าวหน้าในการฝึกทักษะไปมากน้อยเพียงใด ซึ่ง อุกฤษณ์ กิรมย์รัตน์ (2533, หน้า 11) ได้เสนอแนะให้ครูผู้สอนปฏิบัติดังนี้

1. มีจุดประสงค์ที่แน่ชัดในการฝึกทักษะการอ่าน
2. มีความรู้และเข้าใจธรรมชาติและกระบวนการของการอ่านที่จะนำมาฝึกให้แก่ นักเรียน
3. มีความเข้าใจและมั่นใจในเทคนิคการอ่านที่จะจัดกิจกรรมการฝึกทักษะการอ่าน
4. สามารถใช้กลวิธีการอ่านด้วยตนเองได้ เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับนักเรียน
5. เป็นที่เล็งเห็นว่าเข้าใจปัญหาและความสามารถของนักเรียนในชั้นเรียน

สำหรับนักเรียนผู้ซึ่งจะต้องฝึกทักษะการอ่านโดยตรง อุทัย ภิรมย์รัตน์ ก็ได้เสนอแนะให้นักเรียนรู้จักหน้าที่และความรับผิดชอบที่สำคัญต่อการฝึกทักษะการอ่านดังนี้

1. จะต้องรู้ว่าตัวเองมีความสามารถ ความสนใจ และมีปัญหาในด้านการอ่านอย่างไรบ้าง
2. จะต้องรู้และเข้าใจกลวิธีการอ่าน คือรู้อางานที่จะทำความเข้าใจการอ่านว่ามีความสำคัญอย่างไร และจะเลือกใช้กลวิธีอะไรตามจุดประสงค์ของตัวเอง เช่น การสอนตัวเอง การตั้งคำถาม และตอบคำถาม และการอ่านเพื่อให้จดจำได้นาน
3. จะต้องรู้จักการควบคุมตัวเองในการอ่าน เช่น รู้ว่าเมื่อประสบปัญหาการอ่าน เช่น อ่านข้อความไม่เข้าใจ จับใจความไม่ได้ จะทำอย่างไร นอกจากนี้ยังต้องประเมินผลตัวเองได้ว่า อ่านได้ตรงจุดประสงค์ที่ต้องการหรือไม่ เป็นต้น เนื่องจากการอ่านเป็นกิจกรรมเฉพาะตัวของนักเรียน เขาจึงควรฝึกตัวเองให้ควบคุมและตรวจสอบกิจกรรมการอ่านด้วยตนเองของเขาเองได้

แบบฝึกหัด

แบบฝึกหัดเป็นสื่อการเรียนประเภทหนึ่งสำหรับให้นักเรียนฝึกปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและทักษะเพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่หนังสือเรียนจะมีแบบฝึกหัดอยู่ที่ท้ายบทเรียน ในบางวิชาแบบฝึกหัดจะมีลักษณะเป็นแบบฝึกปฏิบัติ เช่น งานประดิษฐ์ในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ แบบการทดลองวิทยาศาสตร์ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เป็นต้น

มาร์คัส เพอร์ดี และคินนี (1970, pp.41-42 อ้างใน กองการเจ้าหน้าที่ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2531, หน้า 167) ได้ให้หลักในการฝึกทักษะไว้ดังนี้

1. ก่อนการฝึก ควรสอนให้ผู้เรียนเข้าใจเสียก่อน เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและทราบเหตุผลที่ต้องฝึก การฝึกอย่างไม่เข้าใจความหมายอาจไม่ทำให้เกิดทักษะ
2. การฝึกควรให้ผู้เรียนได้รับการฝึกตามขั้นตอนที่ถูกต้อง ภายใต้การแนะนำที่ดี ถ้าฝึกทักษะผิด ๆ จะทำให้เสียเวลาเป็นอย่างมากในการแก้ไข

3. ช่วงเวลาการฝึกสั้น ๆ บ่อย ๆ ด้วยแบบฝึกที่คัดเลือกแล้วเป็นอย่างดี จะมีประสิทธิภาพว่าการฝึกช่วงยาว ๆ ซึ่งผู้เรียนจะเบื่อหน่ายไม่สนใจ

4. กิจกรรมการฝึกควรจะมีหลากหลาย นอกจากแบบฝึกหัดต่าง ๆ แล้วอาจใช้เกม ปัญหาหรือกิจกรรมอื่น ๆ บ้าง

5. การฝึกอย่างมีความมุ่งหมายจะเกิดประโยชน์มาก ถ้าผู้เรียนเห็นคุณค่าและความจำเป็นของสิ่งที่เรียนหรือฝึกโดยอาจใช้การทดสอบ หรือวิธีการอื่นเพื่อชี้ให้เห็นผลที่เกิดขึ้นภายหลังการฝึก

6. การฝึกควรสัมพันธ์กับความมีเหตุผล ขณะฝึกควรให้ผู้เรียนใช้ความคิดหาเหตุผลควบคู่ไปด้วย

แบบฝึกหัดอาจมีรูปแบบแตกต่างกันไม่ตายตัว ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ เนื้อหา และกิจกรรมการฝึกอาจอยู่ในลักษณะ เป็นบัตรคำสั่ง ใบงานหรือใบกำหนดงาน ชุดแบบฝึกหัด สำหรับในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกทำชุดแบบฝึกหัด โดยตั้งชื่อเฉพาะว่าแบบฝึกการอ่านจับใจความสำคัญ ชุดแบบฝึกหัด หรือแบบฝึกทักษะ เป็นแบบฝึกหัดที่จัดทำขึ้นเป็นชุดเพื่อพัฒนาหรือเสริมทักษะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น ทักษะการบวก ทักษะการลบ เป็นต้น

แนวการใช้ประโยชน์

แบบฝึกทักษะนี้มุ่งพัฒนาหรือเสริมทักษะเฉพาะเรื่อง สามารถนำไปใช้ดังนี้

1. ให้นักเรียนศึกษาด้วยตนเอง ตามระดับความรู้ความสามารถของนักเรียนแต่ละคน
2. ใช้ซ่อมเสริมนักเรียนที่มีปัญหาเฉพาะด้าน
3. ใช้พัฒนาทักษะในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

รูปแบบของชุดแบบฝึก

ชุดแบบฝึกอาจประกอบด้วย จุดประสงค์ คำแนะนำ การใช้ แบบทดสอบ บัตรฝึกหัด บัตรอ้างอิง และคำตอบ จากตัวอย่างชุดพัฒนาทักษะการคำนวณ (Computational Skills Development Kit) ของ Science Research Associates (G.Buffuie, C. Welch Paige, 1968, p. 212 อ้างในกองการเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการประม

ศึกษาแห่งชาติ, 2531, หน้า 173) ซึ่งใช้ฝึกทักษะการคำนวณของนักเรียนเป็นรายบุคคล ประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

1. แบบทดสอบเชิงสำรวจ (Survey Test) เป็นแบบทดสอบทักษะการคำนวณทั่วไปครอบคลุมสิ่งที่ได้เรียนมาแล้วก่อนใช้บัตรฝึกหัด ผู้เรียนจะต้องรับการทดสอบเพื่อศึกษาว่ามีปัญหาข้อบกพร่องในเรื่องใด
2. แบบทดสอบวินิจฉัยข้อบกพร่อง (Diagnostic Test) เป็นแบบทดสอบที่ต้องการค้นหาข้อบกพร่องให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผลการทดสอบจะช่วยให้ทราบว่า จะเริ่มเรียนจากบัตรฝึกหัดเรื่องใดตอนใด
3. บัตรฝึกหัด (Exercise Cards) เป็นบัตรที่มีโจทย์หรือคำถามให้ผู้เรียนตอบในบัตรจะมีกระดาษยื่นออกมาสำหรับจด เมื่อผู้เรียนคิดเสร็จก็สามารถตรวจสอบคำตอบได้ที่ด้านหลังของบัตร การที่ผู้เรียนทราบผลทันทีจะช่วยเสริมแรงให้มีความกระตือรือร้นที่จะทำต่อไป
4. บัตรอ้างอิง (Reference Cards) เป็นบัตรที่อธิบายวิธีทำหรือขั้นตอนต่าง ๆ ในกรณีที่นักเรียนมีปัญหาหรือต้องการคำอธิบายเพิ่มเติม
5. แบบทดสอบความก้าวหน้าเป็นระยะ ๆ (Periodic Progress) เป็นแบบทดสอบเพื่อดูความก้าวหน้าของผู้เรียนเป็นช่วง ๆ หลังจากทำบัตรฝึกหัด
6. สมุดบันทึกความก้าวหน้า (Student Record Book) เป็นสมุดบันทึกผลการทดสอบเพื่อดูความก้าวหน้าของนักเรียนที่ทำเป็นระยะ ๆ การที่ผู้เรียนได้ทราบความก้าวหน้าของตนเองจะทำให้เกิดแรงจูงใจที่จะเรียนต่อไป

ขั้นตอนการสร้างชุดแบบฝึก

ขั้นตอนการสร้างชุดแบบฝึก จากเอกสารแนวทางการจัดทำผลงานทางวิชาการสำหรับข้าราชการครู สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2531, หน้า 174) ได้เสนอขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาปัญหาและความต้องการ โดยศึกษาจากการผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หากเป็นไปได้ควรศึกษาความต่อเนื่องของปัญหาในทุกระดับชั้น เช่น การหาร เป็นปัญหาทุกระดับชั้นหรือไม่

2. วิเคราะห์เนื้อหาหรือทักษะที่เป็นปัญหาออกเป็นเนื้อหาหรือทักษะย่อยๆ เพื่อใช้ในการสร้างแบบทดสอบ และบัตรฝึกหัด

3. พิจารณาวัตถุประสงค์ รูปแบบและขั้นตอนการใช้ชุดแบบฝึกหัด เช่น จะนำชุดแบบฝึกไปใช้อย่างไร ในแต่ละชุดจะประกอบด้วยอะไรบ้าง

4. สร้างแบบทดสอบ ซึ่งอาจมีแบบทดสอบดังนี้

แบบทดสอบเชิงสำรวจ

แบบทดสอบเพื่อวินิจฉัยข้อบกพร่อง

แบบทดสอบความก้าวหน้าเฉพาะเรื่อง เฉพาะตอน

แบบทดสอบที่สร้างขึ้นจะต้องสอดคล้องกับเนื้อหา หรือทักษะที่วิเคราะห์ไว้ใน

ขั้นตอนที่ 2

5. สร้างบัตรฝึกหัด เพื่อใช้พัฒนาทักษะย่อย แต่ละทักษะในแต่ละบัตรจะมีคำถามให้นักเรียนตอบ การกำหนดรูปแบบ ขนาดของบัตรพิจารณาตามความเหมาะสม

6. สร้างบัตรอ้างอิง เพื่อใช้อธิบายคำตอบหรือแนวทางการตอบแต่ละเรื่อง การสร้างบัตรอ้างอิงนี้อาจทำเพิ่มเติมเมื่อนำบัตรฝึกหัดไปทดลองใช้แล้ว

7. สร้างแบบบันทึกความก้าวหน้า เพื่อใช้บันทึกผลการทดสอบหรือผลการเรียนโดยจัดทำเป็นตอน เป็นเรื่อง เพื่อให้เห็นความก้าวหน้าเป็นระยะ ๆ สอดคล้องกับแบบทดสอบความก้าวหน้า

8. นำเอาแบบฝึกหัดไปทดลองใช้เพื่อหาข้อบกพร่อง คุณภาพของบัตรฝึกหัด คุณภาพของแบบฝึก

9. ปรับปรุงแก้ไข

10. รวบรวมเป็นชุด จัดทำคำชี้แจง คู่มือการใช้ สารบัญ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อไป

การทดสอบประสิทธิภาพของแบบฝึกการอ่านจับใจความสำคัญ

การนำเสนอการทดสอบประสิทธิภาพของแบบฝึกการอ่านจับใจความสำคัญนี้ ได้ดัดแปลงมาจากการทดสอบประสิทธิภาพของชุดการสอนเนื่องจากการปรับปรุงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและ

ประสิทธิผลของแบบฝึกเช่นเดียวกัน ซึ่งจุดเน้นของการปรับปรุงนั้นก็เพื่อให้แบบฝึกมีประสิทธิภาพมากที่สุดเท่าที่จะทำได้

การทดสอบประสิทธิภาพของแบบฝึก หมายถึง การนำแบบฝึกไปทดลองใช้ (Try out) เพื่อปรับปรุงแล้วก็นำไปทดลองสอนจริง (Trial run) นำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขเสร็จแล้วจึงผลิตออกมาเป็นจำนวนมาก (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2525, หน้า 490)

ความจำเป็นที่จะต้องทดสอบประสิทธิภาพของแบบฝึกนั้น ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2525, หน้า 490) ได้ให้เหตุผลไว้ดังนี้คือ

1. สำหรับหน่วยงานที่ผลิตแบบฝึกก็เป็นการประกันคุณภาพว่าแบบฝึกที่สร้างขึ้นอยู่ในขั้นสูงเหมาะสมที่จะผลิตออกมาเป็นจำนวนมาก หากไม่มีการทดสอบประสิทธิภาพเสียก่อนแล้ว หากผลิตออกมาใช้ประโยชน์ไม่ได้ก็จะต้องทำใหม่เป็นการสิ้นเปลืองทั้งเวลาและเงินทอง
2. สำหรับผู้ใช้แบบฝึก - ก่อนที่จะนำแบบฝึกไปใช้จริง ครูจึงควรมั่นใจว่าแบบฝึกนั้นมีประสิทธิภาพในการช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้จริง
3. สำหรับผู้ผลิตแบบฝึก - การทดสอบประสิทธิภาพจะทำให้ผู้ผลิตมั่นใจได้ว่าเนื้อหาสาระที่บรรจุไปในแบบฝึกนั้น เหมาะสม ง่ายต่อการเข้าใจ อันจะช่วยให้ผู้ผลิตมีความชำนาญสูงขึ้น เป็นการประหยัดแรงสมอง แรงงาน เวลา และเงินทองในการเตรียมต้นแบบการกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพ

เกณฑ์ประสิทธิภาพเป็นการบอกถึงระดับประสิทธิภาพของแบบฝึกที่สร้างขึ้นเพื่อที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นระดับที่ผู้ผลิตแบบฝึกจะพึงพอใจว่า หากแบบฝึกมีประสิทธิภาพถึงระดับนั้นแล้ว ก็จะมีคุณค่าที่จะนำไปสอนนักเรียน

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2525, หน้า 490) ได้เสนอวิธีการกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพได้ โดยการประเมินผลพฤติกรรมของผู้เรียน 2 ประเภทคือพฤติกรรมต่อเนื่อง (กระบวนการ) และพฤติกรรมสุดท้าย (ผลลัพธ์) โดยกำหนดค่าประสิทธิภาพเป็น E_1 (ประสิทธิภาพของกระบวนการ) E_2 ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ การกำหนดเกณฑ์ E_1 / E_2 ให้มีค่าเท่าใดนั้นให้ผู้สอนเป็นผู้พิจารณาตามความพอใจโดยปรกติเนื้อหาที่เป็นความรู้ความจำมักจะตั้งไว้ 80/80, หรือ 85/85 หรือ 90/90 ส่วนเนื้อหาที่เป็นทักษะหรือเจตคติศึกษาอาจตั้งไว้ต่ำกว่านี้เช่น 75/75 เป็นต้น ส่วนวิธีการ

คำนวณหาประสิทธิภาพนั้นก็ทำได้ 2 วิธี คือ

1. โดยใช้สูตร

$$E_1 = \frac{\bar{X}}{A} \times 100$$

$$E_2 = \frac{\bar{F}}{B} \times 100$$

(ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2525, หน้า 491)

เมื่อ E_1 = ประสิทธิภาพของกระบวนการ

E_2 = ประสิทธิภาพรวมของผลลัพธ์

\bar{X} = คะแนนเฉลี่ยของแบบฝึก

\bar{F} = คะแนนเฉลี่ยของผลลัพธ์หลังเรียน

A = คะแนนเต็มของแบบฝึกหัดรวมกัน

B = คะแนนเต็มของการสอบหลังเรียน

N = จำนวนผู้เรียน

2. โดยใช้วิธีคำนวณธรรมดา หาค่า E_1 และ E_2 สำหรับ E_1 คือ ประสิทธิภาพของแบบฝึกหัดนั้นทำได้โดยการเอาคะแนนแบบฝึกหัดทุกคณมารวมกัน แล้วหาค่าเฉลี่ยและเทียบส่วนเป็นร้อยละ ส่วน E_2 ทำโดยเอาคะแนนของนักเรียนทั้งหมดรวมกัน หาค่าเฉลี่ยแล้วเทียบหาค่าร้อยละ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2525, หน้า 492)

ในการหาประสิทธิภาพนี้ กรองกาญจน์ อรุณรัตน์ (2533, หน้า 55) ได้เสนอแนะใช้วิธีการทางสถิติ 2 แบบคือ

1. ใช้เกณฑ์มาตรฐาน 90 -90 (90 - 90 standard)

เกณฑ์มาตรฐาน 90 -90 อาจจะมีการตีความหมายไป 3 ลักษณะคือ

1.1 90 ตัวแรก หมายถึง ผู้เรียนตอบคำถามภายในแบบฝึกได้ 90%

90 ตัวหลัง หมายถึง คะแนนโดยเฉลี่ยที่ผู้เรียนทั้งหมดทำได้จากการ

ทำแบบทดสอบหลังเรียน

- 1.2 90 ตัวแรก หมายถึง ผู้เรียน 90% สามารถทำแบบทดสอบได้คะแนน 90%
90 ตัวหลัง หมายถึง คะแนนเฉลี่ยที่ผู้เรียนทั้งหมดทำได้จากการ
ทำแบบทดสอบหลังเรียน
- 1.3 90 ตัวแรก หมายถึง คะแนนเฉลี่ยของผู้เรียนทุกคนจากการทำแบบ
ทดสอบหลังเรียน
- 90 ตัวหลัง หมายถึง ผู้เรียนจำนวน 90% สามารถบรรลุผลสำเร็จ
ในการเรียนตามวัตถุประสงค์แต่ละข้อของแบบฝึกกำหนดไว้
2. การทดสอบหาค่าความแตกต่างของคะแนนที่ได้จากการทดลองก่อนและหลังการเรียน

ขั้นตอนการหาประสิทธิภาพของแบบฝึก

ในการหาประสิทธิภาพของแบบฝึกนั้นสามารถกระทำได้ 3 ขั้นตอน (กรองกาญจน์
อรุณรัตน์, 2533, หน้า 53) คือ

1. การทดสอบแบบหนึ่งต่อหนึ่ง (One - to -One testing)
2. การทดสอบเป็นกลุ่มเล็ก (Small group testing)
3. การทดสอบภาคสนาม (Field testing)

ในการหาประสิทธิภาพเพื่อการปรับปรุง วิณา วโรตมะวิชญ (2531, หน้า 222-227)
ก็ได้เสนอแนะไว้ 3 ขั้นตอนดังนี้

1. การประเมินผลแบบหนึ่งต่อหนึ่ง
2. การประเมินแบบกลุ่มย่อย
3. การประเมินผลภาคสนาม

1. การทดสอบแบบหนึ่งต่อหนึ่ง

เป็นการประเมินอย่างคร่าว ๆ คำว่าหนึ่งต่อหนึ่ง หมายถึงว่าในขั้นนี้ผู้สอนจะต้องเลือก
นักเรียน 2 คน หรือมากกว่านั้นที่มีลักษณะคล้ายกับประชากรเป้าหมาย ให้นั่งทำแบบฝึก (วิณา
วโรตมะวิชญ, 2531, หน้า 222) ซึ่งในขั้นตอนนี้ผู้สอนต้องอธิบายให้นักเรียนเข้าใจว่าไม่ใช่เป็น

การทดสอบแต่เป็นการช่วยครูในการแก้ไขแบบฝึก ในขั้นตอนนี้ครูจะพบข้อบกพร่องของแบบฝึก เช่น เนื้อหาบางตอนขาดไป หน้าบางหน้าหายไป เป็นต้น ครูควรหลีกเลี่ยงการให้ความสำคัญกับผลการสอบหลังเรียน

2. การทดสอบแบบกลุ่มย่อย

ภายหลังจากได้นำแบบฝึกไปทดลองแบบหนึ่งต่อหนึ่งและได้ทำการแก้ไขปรับปรุงแล้วก็นำไปทดลองกับนักเรียนกลุ่มย่อย โดยเลือกนักเรียนประมาณ 10-20 คน โดยเลือกแบบสุ่มให้มันักเรียนที่มีความสามารถต่ำ ปานกลางและสูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ย ขั้นตอนนี้เริ่มโดยการทดสอบก่อนเรียน ในขั้นตอนนี้ควรมีแบบทดสอบถามวัดทัศนคติ หรือพูดคุยกับนักเรียนว่า แบบฝึกนี้น่าสนใจหรือไม่ อ่านแล้วเข้าใจหรือไม่ แบบฝึกหัดมีจำนวนพอดีไหม เป็นต้น หลังจากจบแล้วให้ทำแบบทดสอบหลังเรียนและควรบันทึกเวลาในการเรียนแบบฝึกแต่ละแบบฝึกด้วย เสร็จแล้วนำมาวิเคราะห์ ถ้าหากได้ผลถึงเกณฑ์มาตรฐานตามที่กำหนดไว้ ก็นำแบบฝึกไปใช้ในภาคสนามต่อไป

3. การทดสอบผลภาคสนาม

เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการปรับปรุง ผู้สอนต้องทดลองกับนักเรียนทั้งชั้นในสภาพการณ์จริงหรือในห้องเรียน อาจมีนักเรียน 20-30 คน ส่วนขั้นตอนต่าง ๆ ก็กระทำเช่นเดียวกับการประเมินแบบกลุ่มย่อย

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้

การศึกษาเรื่อง การพัฒนาแบบฝึกการอ่านจับใจความสำคัญนี้ เท่าที่ผู้วิจัยได้สืบค้นมา เริ่มด้วยการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเข้าใจคำศัพท์และการอ่านจับใจความโดย ภาสนีย์ รักษาพรหมณ์ (2524) ได้สร้างแบบทดสอบความเข้าใจคำศัพท์และการอ่านจับใจความสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้พบว่าความเข้าใจคำศัพท์มีความสัมพันธ์กับการอ่านจับใจความ นอกจากนี้ สุดารัตน์ ปิยะมโนธรรม (2531) ยังพบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนในกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ยังมีความสามารถในการอ่านจับใจความในระดับต่ำสุดในบรรดาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจ ที่ผู้วิจัยได้ทำการวัดทักษะในด้านการอ่านกราฟ ตาราง แผนที่ แผนภูมิ

การเพื่อทำนายผล การอ่านเพื่อปฏิบัติตามคำสั่งและการอ่านเพื่อประเมินค่าโดยการวิจารณ์นั้นย่อมแสดงว่า ควรจะมีการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความ โดยการทดลองใช้วิธีการสอนที่คิดว่าจะส่งผลดีต่อการพัฒนาทักษะนี้ โดย สุวรรณ รัตนธรรมเมธี (2533) ได้ทำการศึกษาสัมฤทธิ์ผลด้านการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้วิธีการสอนอ่านตามแนวคิดของดัลล์แมน ซึ่งเป็นนักการศึกษาชาวต่างประเทศได้เสนอการจัดการสอนอ่านโดยยึดแนวคิดของดัลล์แมน เป็นเกณฑ์ ผลปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านจับใจความภาษาไทยสูงกว่าเกณฑ์ที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้และนักเรียนให้ความสนใจ มีความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก นักเรียนยังส่งงานที่ได้รับมอบหมายตามกำหนดเวลาทุกครั้ง

ส่วนในด้านการสอนอ่านจับใจความที่ใช้แบบฝึกการอ่านนั้น พรทิพย์ สุทธิพันธ์ (2528) ได้ทำการศึกษาการใช้แบบฝึกการอ่านจับใจความสำคัญและไม่ใช้แบบฝึกการอ่านจับใจความสำคัญ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองซึ่งใช้แบบฝึกการอ่านจับใจความสำคัญมีคะแนนการอ่านจับใจความสำคัญสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ไม่ได้ใช้แบบฝึกดังกล่าว และ ทวี นาวพลวดานนท์ (2533) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนโดยใช้แบบฝึกการอ่านจับใจความกับนักเรียนที่เรียนโดยใช้คู่มือการสอนภาษาไทย ของกรมวิชาการ ผลปรากฏว่าการสอนภาษาไทยโดยใช้แบบฝึกการอ่านจับใจความกับการสอนโดยใช้คู่มือการสอนภาษาไทยของกรมวิชาการ ไม่ทำให้ผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความแตกต่างกัน ส่วนทางด้านความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการใช้แบบฝึกการอ่านจับใจความเนื่องจากเรียนด้วยตนเองและมั่นใจในการเรียนมากขึ้น ทางด้านความคิดเห็นของครูต่อแบบฝึกการอ่านจับใจความพบว่าเนื้อเรื่องที่อ่านเข้าใจง่ายเหมาะสมกับวัยของนักเรียนทำให้ผู้เรียนสนุกสนาน นักเรียนมีนิสัยรักการอ่านมากขึ้น

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาการใช้แบบฝึกการอ่านจับใจความสำคัญ ในการเรียนซ่อมเสริมวิชาภาษาไทย โดย วนิดา โสภากันท์ (2532) ได้ศึกษาความก้าวหน้าของการอ่านจับใจความในการเรียนซ่อมเสริมวิชาภาษาไทย โดยสอนในและนอกชั้นเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ กรุงเทพมหานคร โดยผู้วิจัยสร้างแบบฝึกการอ่านจับใจความให้เหมาะสมกับระดับความสามารถของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วนำไปสอนซ่อมเสริมในและนอกชั้นเรียน

ของนักเรียนสองกลุ่มปรากฏว่า ความก้าวหน้าในการอ่านจับใจความระหว่างนักเรียนกลุ่มที่ทดลองสอนซ่อมเสริมในและนอกชั้นเรียนไม่แตกต่างกัน ส่วนผลสัมฤทธิ์ของการอ่านจับใจความของทั้งสองกลุ่มแตกต่างกัน

จากการศึกษาค้นคว้า เอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับการอ่านและการฝึกหัดเพื่อเพิ่มพูนสมรรถภาพในการอ่านให้ดีขึ้น ผู้วิจัยได้พบหลักการและวิธีการเกี่ยวกับการฝึกและการสร้างแบบฝึกหัดหลายประการที่เห็นว่ามีคุณค่าน่าจะส่งผลในการฝึกประสบผลสำเร็จได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ถือเอาหลักการและวิธีการเหล่านั้นเป็นหลัก ในการสร้างแบบฝึกหัดการอ่านจับใจความสำคัญวิชาภาษาไทยระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และนำไปทดลองเพื่อศึกษาประสิทธิภาพ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved